

**การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย
ชมรมตลาดสดน่าซื้อ กลุ่มภาคกลางตะวันตก กับการพัฒนาตลาด
ในโครงการตลาดสดน่าซื้อ เขตสุขภาพที่ 5**

วีระศักดิ์ วิจารณ์ศรีรัตน์*

*ศูนย์อนามัยที่ 5

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้ เป็นการศึกษาเชิงพัฒนา (Research and Development) ใช้วิธีการศึกษาหลายรูปแบบ (Multi-methods research design) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายในประเด็นความเป็นมา การจัดตั้ง ความเคลื่อนไหว การขับเคลื่อนและแนวโน้มความเข้มแข็งภาคีเครือข่าย รวมทั้งศึกษาสถานการณ์ตลาดประเภทที่ 1 ในเขตสุขภาพที่ 5 และสาเหตุที่ทำให้ตลาดไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ ผลการศึกษาพบว่า ภาคีเครือข่ายมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน ตั้งแต่การเข้าร่วมประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน การรับรู้ข้อมูลข่าวสารและนโยบายการดำเนินงานโครงการตลาดสดน่าซื้อ การจัดตั้งชมรมผู้ขายของในตลาดทั้งในระดับจังหวัดและระดับเขต แยกนำเสนอส่วนใหญ่ผ่านการอบรมและศึกษาดูงานจึงมีความรู้ ความคิดเห็น และแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการพัฒนาตลาดในโครงการตลาดสดน่าซื้ออยู่ในระดับน่าพอใจ การจัดตั้งภาคีเครือข่ายมีการดำเนินงานเป็นลำดับขั้นตอน คือ การเตรียมความพร้อมให้แก่สมาชิกด้วยการจัดประชุมสัมมนาและศึกษาดูงานตลาดสดน่าซื้อต้นแบบ การจัดตั้งภาคีเครือข่ายซึ่งสมาชิกร่วมตัดสินใจอย่างอิสระโดยมีหน่วยงานราชการเป็นที่ปรึกษา การขับเคลื่อนภาคีเครือข่ายโดยให้ความสำคัญกับการประชุมสัญจรไปยังทุกจังหวัดในเขตสุขภาพที่ 5 ภาคีเครือข่ายมีแนวโน้มความเข้มแข็งในทางที่ดี มีผู้นำที่มีความกระตือรือร้นในการทำงาน มีคณะกรรมการและสมาชิกที่ให้ความร่วมมือ ส่วนเจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และศูนย์อนามัยที่ 5 ได้ติดตามรับรู้ความเคลื่อนไหวของภาคีเครือข่าย ได้แก่ กิจกรรมเพื่อประโยชน์ต่อสมาชิก กิจกรรมสาธารณประโยชน์ กิจกรรมที่สนองนโยบายของทางราชการ การมีกิจกรรมที่หลากหลายส่งผลให้สมาชิกมีความตื่นตัวในการพัฒนาตลาดอย่างต่อเนื่อง ช่วยให้การดำเนินงานบรรลุเป้าหมาย โดยเขตสุขภาพที่ 5 มีตลาดประเภทที่ 1 ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ 79 แห่ง ร้อยละ 90.80 ไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ 8 แห่ง ร้อยละ 9.20 เฉพาะตลาดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ มีสาเหตุจาก พ่อค้าแม่ค้าไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาตลาด รองลงมาคือโครงสร้างตลาดมีสภาพเก่าและทรุดโทรม มีน้ำขังเฉอะแฉะ พื้นชำรุดและทางเดินแคบ ร้อยละ 100 และ 87.50 ตามลำดับ ข้อเสนอแนะ หน่วยงานที่รับผิดชอบควรมีนโยบายและมาตรการส่งเสริมให้มีชมรมผู้ประกอบการตลาด ชมรมผู้ขายของในตลาด มีการรวมกลุ่มในระดับจังหวัดและระดับเขต รวมทั้งสนับสนุนการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งและมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

คำสำคัญ : ชมรมตลาดสดน่าซื้อ, การพัฒนาตลาด, เขตสุขภาพที่ 5

**Participation of associate network
healthy market club in central and western to market development
of the healthy market project in health region 5**

Veerasak Rojanasrirat*

*The 5th Regional Health Promotion Center

Abstract

The research and development use multi- methods research design include of qualitative research and quantitative research to study participation in background, club establishment, movement and strengthening trends in associate network healthy market club. Study situation of healthy market in health region 5 and the reasons for not meet the criteria. The study indicated that associate network healthy market club have participate complete steps. Attend a training meeting, study trip, policy and information awareness, club established in province and region. committee have trained knowledgeable concept and guideline about healthy market development are satisfied. The establish of associate network have step by step. Meeting and study trip prepared, independence to decision, public sector are consultants, giving importance of the rotation meeting all provinces in health region 5, trend to be strong, with enthusiastic leader and members cooperate. Provincial Health Office, Municipality and Health Promotion Center 5 have acknowledged many public activities. The associate network member has enthusiastic to market development. Operation to achieve goal, health region 5 have healthy market 90.8 percent and still not meet the standard 9.2 percent. All non-standardized markets have cause of market seller not cooperating, old and dilapidated market have marshy waterlogged, damaged floor and narrow walkway 87.5 percent. Suggestion : The responsible public sector should have policy and operation to have healthy market club and market seller club in the province and region level, including continuous support and operation for strengthen and participation of the associate network.

Keywords: Healthy market club, Market development, Health region 5

หลักการและเหตุผล

ตลาดสด เป็นศูนย์กลางการค้าขายของชุมชนตามแบบวิถีไทย ที่นับวันกำลังจะแปรสภาพและอาจสูญหายไปจากสังคมไทยในอนาคต จึงจำเป็นต้องมีการพัฒนาตลาด เพื่อสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภคที่จะได้รับการคุ้มครองสุขภาพด้านความสะอาดของสถานที่ ความปลอดภัยของอาหาร และการคุ้มครองผู้บริโภค

กรมอนามัย ให้ความสำคัญกับการพัฒนาตลาด โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของพ่อค้าแม่ค้ามาตั้งแต่เริ่มโครงการตลาดสดน่าซื้อ มีการกำหนดเกณฑ์การประเมินไว้ในหมวดการบริหารจัดการด้านสิ่งแวดล้อม ข้อ 38 ดังนี้ “จัดให้มีกลุ่ม/ชมรมผู้ประกอบการตลาด ผู้ขายของ ผู้ช่วยขายของ ผู้บริโภค หรืออื่น ๆ...” (กระทรวงสาธารณสุข, 2546) และได้กำหนดเป้าหมายการดำเนินงานให้มีชมรมผู้ขายของในตลาด ร้อยละ 30 ของจำนวนตลาดประเภทที่ 1 ภายในปี พ.ศ. 2550 ส่งผลให้ชมรมผู้ขายของในตลาดได้มีส่วนร่วมพัฒนาตลาดต่อเนื่องกันมาจนถึงปัจจุบัน การดำเนินงานตามนโยบายโครงการตลาดสดน่าซื้อ ศูนย์อนามัยที่ 5 ยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายเป็นหัวใจสำคัญของการดำเนินงาน จึงได้ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรมผู้ขายของในตลาดที่อยู่ในพื้นที่รับผิดชอบอย่างทั่วถึงตามความสมัครใจ จัดให้มีการประชุมสัมมนา การศึกษาดูงาน และติดตามการดำเนินงานของชมรมอย่างต่อเนื่อง ต่อมาในปี 2553 ชมรมผู้ขายของในตลาดได้รวมตัวกันเป็น “ภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดน่าซื้อ กลุ่มภาคกลางตะวันตก” โดยมีนายธนาชัย ทวีเกษม เป็นประธาน มีวัตถุประสงค์เพื่อส่งเสริมการประกอบการค้าในตลาดสดให้เจริญก้าวหน้า มีระเบียบ ได้มาตรฐานที่ดี มุ่งสู่ความเป็นเลิศ ส่งเสริมความรัก ความสามัคคี เป็นศูนย์ประสานงานการติดต่อ ช่วยเหลือเกื้อกูล ให้คำปรึกษา ร่วมแก้ไขปัญหาให้แก่สมาชิก ช่วยเหลืองานด้านสาธารณประโยชน์ การกุศล และร่วมมือกับหน่วยงานราชการในการพัฒนาตลาดสดให้ถูกสุขลักษณะตามหลักวิชาการและรักษาสิ่งแวดล้อม ซึ่งการพัฒนาตลาดในรูปแบบการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย เป็นแนวคิดที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ตรงกับความสนใจของผู้ศึกษา จึงได้ทำการศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดน่าซื้อ กลุ่มภาคกลางตะวันตก กับการพัฒนาตลาดในโครงการตลาดสดน่าซื้อ เขตสุขภาพที่ 5 เพื่อนำไปใช้ประโยชน์เป็นแนวทางในการส่งเสริมการดำเนินงานของภาคีเครือข่ายให้เกิดประสิทธิภาพในการพัฒนาตลาดอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ตลาดประเภทที่ 1 ในเขตสุขภาพที่ 5 และสาเหตุที่ตลาดไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ
2. เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่าย ในประเด็นความเป็นมา การจัดตั้ง ความเคลื่อนไหว และแนวโน้มความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย

รูปแบบและวิธีการศึกษา

การศึกษานี้ ใช้วิธีการศึกษาหลายรูปแบบ (Multi-methods research design) ได้แก่ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยศึกษาการมีส่วนร่วมของภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดน่าซื้อ กลุ่มภาคกลางตะวันตก ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-Depth Interview) และการสังเกต โดยผู้ศึกษาเข้าร่วมประชุมสัมมนาอยู่กับภาคีเครือข่ายทุกครั้ง ศึกษาสถานการณ์ตลาดประเภทที่ 1 ในเขตสุขภาพที่ 5 จำนวน 87 แห่ง ตามเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ ใช้แบบสำรวจและยกระดับตลาดสดน่าซื้อ (ตล.1) และสาเหตุที่ตลาดไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้บริหารตลาด ดำเนินการระหว่างเดือน ตุลาคม 2560 - พฤศจิกายน 2561

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

สถานการณ์ตลาดในเขตสุขภาพที่ 5

การดำเนินงานโครงการตลาดสด นำชื่อ ศูนย์อนามัยที่ 5 รับผิดชอบพื้นที่ 8 จังหวัด คือ กาญจนบุรี นครปฐม ราชบุรี สุพรรณบุรี ประจวบคีรีขันธ์ เพชรบุรี สมุทรสงคราม และสมุทรสาคร ในปีงบประมาณ 2561 ตลาดประเภทที่ 1 ในเขตสุขภาพที่ 5 มีจำนวนทั้งหมด 87 แห่ง ผ่านเกณฑ์ตลาดสด นำชื่อ รวมจำนวน 79 แห่ง ร้อยละ 90.80 เป็นระดับดีมาก 16 แห่ง ระดับดี 63 แห่ง (เพิ่มขึ้น 1 แห่ง) ไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสด นำชื่อ จำนวน 8 แห่ง ร้อยละ 9.20

ตลาดที่ไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดนำชื่อ 9 แห่ง ในปี 2560 มีปัญหาอุปสรรคที่ทำให้การพัฒนาไม่ผ่านเกณฑ์หลายประการ ได้แก่ ผู้ขายของในตลาดไม่ให้ความร่วมมือในการพัฒนาตลาด (ร้อยละ 100) โครงสร้างตลาดมีสภาพเก่าทรุดโทรม สภาพโดยทั่วไปมีน้ำขังแฉะและ พื้นชำรุด และทางเดินแคบ (ร้อยละ 88.89) ตลาดมีน้ำท่วมเข้าไปในตลาด ไม่สามารถปรับปรุงโครงสร้างตลาดใหม่ได้ (ร้อยละ 11.11) เจ้าของตลาดเช่าที่ดินสำหรับสร้างอาคารตลาด การที่จะปรับปรุงต่อเติมอาคารต้องได้รับการยินยอมจากผู้ให้เช่าก่อน ทำให้การพัฒนาตลาดล่าช้า (ร้อยละ 11.11) ปัญหาสุดท้ายคือ ตลาดปลูกสร้างในที่ดินซึ่งมีเจ้าของร่วมกัน ได้แก่ เทศบาลและเอกชน การบริหารตลาดเป็นการบริหารแบบแยกส่วน (ร้อยละ 11.11) กล่าวคือ เทศบาลดำเนินการในส่วนของการตลาดซึ่งตั้งอยู่ในพื้นที่ของเทศบาล ส่วนบริเวณตลาดที่อยู่ในพื้นที่เอกชน ดำเนินการโดยเอกชน แต่ทั้งสองส่วนนี้อยู่รวมเป็นตลาดเดียวกัน ทำให้การพัฒนามีอุปสรรค เพราะถ้าฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่มีความพร้อมและไม่ให้ความร่วมมือ การพัฒนาตลาดก็เป็นไปได้อย่าง

ความเป็นมาของภาคีเครือข่าย

ภาคีเครือข่ายเกิดจากความสมัครใจของสมาชิกชมรมผู้ขายของในตลาด 8 จังหวัด เขตสุขภาพที่ 5 ซึ่งร่วมกันจัดตั้งเป็นชมรมระดับเขต มีชื่อว่า “ภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดนำชื่อ กลุ่มภาคกลางตะวันตก” คณะกรรมการภาคีเครือข่ายมาจากการเลือกตั้ง โดยเลือกจากสมาชิกชมรมผู้ขายของในตลาด 8 จังหวัด ใช้วิธีลงคะแนนเสียง ได้คณะกรรมการจำนวน 17 คน เป็นเพศชาย 10 คน เพศหญิง 7 คน มีอายุระหว่าง 45 ปี ถึง 61 ปี ทุกคนมีสถานภาพสมรส การศึกษา ระดับประถมศึกษา 4 คน ระดับมัธยมศึกษา 8 คน และระดับปริญญาตรี 5 คน เป็นเจ้าของตลาดเอกชน 2 คน เป็นผู้จัดการตลาดเอกชน 1 คน เป็นผู้ขายของในตลาดสังกัดหน่วยราชการ 8 คน และตลาดเอกชน 6 คน

คณะกรรมการภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ประธาน 1 คน รองประธาน 3 คน เลขานุการ 2 คน ประชาสัมพันธ์ 2 คน ปฏิคม 3 คน นายทะเบียน 2 คน เหมัญญิก 2 คน ตรวจสอบบัญชี 2 คน คณะกรรมการแต่ละคนได้รับการเลือกตั้งด้วยวิธีลงคะแนนเสียงจากสมาชิกชมรมผู้ขายของในตลาด ทั้ง 8 จังหวัดที่เข้าร่วมประชุม ภาคีเครือข่ายดำเนินงานโดยอิสระไม่ขึ้นตรงกับหน่วยราชการ มีนายแพทย์สาธารณสุขจังหวัด 8 จังหวัด และผู้อำนวยการศูนย์อนามัยที่ 5 เป็นที่ปรึกษา มีเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโครงการตลาดสดนำชื่อของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และศูนย์อนามัยที่ 5 เป็นผู้ให้ข้อเสนอแนะด้านวิชาการและอำนวยความสะดวกในเรื่องของสถานที่จัดประชุม และช่วยประสานงานด้านต่าง ๆ ตามที่ภาคีเครือข่ายขอการสนับสนุน

การจัดตั้งภาคีเครือข่าย

เขตสุขภาพที่ 5 มีตลาดประเภทที่ 1 จำนวน 87 แห่ง มีชมรมผู้ขายของในตลาด จำนวน 46 ชมรม (ร้อยละ 52.87) จำแนกเป็นรายจังหวัดได้ดังนี้ จังหวัดราชบุรีมีตลาด 10 แห่ง มีชมรม 3 ชมรม (ร้อยละ 30) จังหวัดสุพรรณบุรีมีตลาด 13 แห่ง มีชมรม 10 ชมรม (ร้อยละ 76.92) จังหวัดนครปฐมมีตลาด 17 แห่ง มี

ชมรม 13 ชมรม (ร้อยละ 76.47) จังหวัดกาญจนบุรีมีตลาด 11 แห่ง มีชมรม 8 ชมรม (ร้อยละ 72.73) จังหวัดเพชรบุรีมีตลาด 5 แห่ง มีชมรม 2 ชมรม (ร้อยละ 40) จังหวัดประจวบคีรีขันธ์มีตลาด 13 แห่ง มีชมรม 4 ชมรม (ร้อยละ 30.77) จังหวัดสมุทรสาครมีตลาด 15 แห่ง มีชมรม 4 ชมรม (ร้อยละ 26.67) จังหวัดสมุทรสงคราม มีตลาด 3 แห่ง มีชมรม 2 ชมรม (ร้อยละ 66.67)

เมื่อศึกษารูปแบบของการจัดตั้งชมรมผู้ขายของในตลาด สามารถจำแนกที่มาของการจัดตั้งชมรม ได้เป็น 3 ลักษณะ ตามกระบวนการจัดตั้ง คือ

- 1) จัดตั้งโดยคำแนะนำและการชักชวนจากเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อให้เป็นไปตามที่กรมอนามัยกำหนด
- 2) จัดตั้งโดยแกนนำผู้ขายของในตลาดที่ได้ไปประชุมสัมมนาและศึกษาดูงาน หลังกลับจากศึกษาดูงาน ได้นำความรู้และประสบการณ์มาเล่าสู่กันฟังและจัดตั้งเป็นชมรมผู้ขายของในตลาด
- 3) จัดตั้งโดยนายกเทศมนตรี การจัดตั้งชมรมในลักษณะนี้ส่วนมากเป็นชมรมผู้ขายของในตลาดของเทศบาล รูปแบบของชมรมจะแตกต่างจากชมรมทั่วไป เนื่องจากไม่ได้เกิดจากการรวมตัวกันเองของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด แต่เป็นการแต่งตั้งให้ทำงานในรูปแบบของคณะกรรมการตลาด นอกจากนี้ ยังมีตลาดของเทศบาลบางแห่งดำเนินการจัดตั้งคณะกรรมการชมรมผู้ขายของในตลาดโดยการลงคะแนนเสียงของพ่อค้าแม่ค้าในตลาด หลังจากนั้นจึงนำรายชื่อคณะกรรมการเสนอต่อนายกเทศมนตรีให้เป็นผู้ลงนามประกาศรับรอง

ชมรมตลาดสดน้ำซ้อย และชมรมผู้ขายของในตลาด ทั้ง 8 จังหวัด ได้รวมกลุ่มกันจัดตั้งเป็นองค์กร มีชื่อว่า “ภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดน้ำซ้อย กลุ่มภาคกลางตะวันตก” ชื่อย่อ ภาคต. ในวันที่ 22 กรกฎาคม 2553 ซึ่งจำแนกตามหน่วยที่เป็นเจ้าของตลาด ดังนี้ ตลาดสังกัดสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ 3 ชมรม ตลาดสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 18 ชมรม ตลาดสังกัดกองทัพบก 2 ชมรม และตลาดเอกชน 23 ชมรม

การเคลื่อนไหวของภาคีเครือข่าย

1) เป้าหมายและระเบียบข้อบังคับ พบว่า ภาคีเครือข่ายมีวิสัยทัศน์และเป้าหมายในการบริหารงานที่ชัดเจน มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ ซึ่งมีความสำคัญมุ่งให้เกิดประโยชน์ครอบคลุมทุกฝ่าย ทั้งหน่วยงานราชการ กลุ่มประชาชนผู้บริโภค กลุ่มสมาชิกชมรมผู้ขายของในตลาด รวมทั้งประกอบกิจกรรมอันเป็นสาธารณประโยชน์และการกุศล โดยได้บรรจุไว้ในระเบียบภาคีเครือข่ายที่ผ่านการลงมติรับรองจากสมาชิกอย่างเป็นทางการ

2) ผู้นำภาคีเครือข่าย ภาคีเครือข่ายดำเนินงานโดยคณะกรรมการภาคีเครือข่าย ประกอบด้วย ประธาน 1 คน รองประธาน 3 คน และกรรมการอื่น ๆ ทำหน้าที่ตามที่กำหนดในระเบียบภาคีเครือข่าย ประธานภาคีเครือข่าย (นายธนาชัย ทวีเกษม) เป็นผู้จัดการตลาดเอกชนในจังหวัดสุพรรณบุรี ซึ่งตลาดผ่านเกณฑ์ตลาดสดน้ำซ้อย ระดับ 5 ดาว เป็นผู้มีอารมณ์สุขุมเยือกเย็น ยิ้มแย้มแจ่มใส มีความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่เคยขาดการประชุม มีภาวะของการเป็นผู้นำแบบประชาธิปไตย ไม่ผูกขาดความคิด เปิดโอกาสให้สมาชิกได้แสดงความคิดเห็นและรับฟังข้อเสนอแนะของสมาชิกทุกคน ส่วนรองประธานทั้ง 3 คน เป็นเจ้าของตลาดเอกชน 1 คน เป็นประธานชมรมผู้ขายของในตลาดเอกชน 2 คน มีการปฏิบัติตนเหมาะสมกับการเป็นผู้นำเช่นกัน ส่วนกรรมการอื่น ๆ มีหน้าที่รับผิดชอบตามตำแหน่งที่กำหนดไว้ในระเบียบภาคีเครือข่าย เป็นที่น่าสังเกตว่า กรรมการแต่ละคนยังไม่ได้แสดงบทบาทหน้าที่ของตนให้เป็นที่ประจักษ์อย่างเด่นชัด ทำให้ดูเหมือนว่าทรัพยากรบุคคลที่ภาคีเครือข่ายมีอยู่ยังไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างเต็มประสิทธิภาพ อาจเป็นเพราะแต่ละคนยังคงมุ่งอยู่ที่การเข้าร่วมประชุมสัญจรเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและช่วยกิจกรรมที่จะดำเนินการที่ตรงกับวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งภาคีเครือข่าย

3) การประชุมสัญจร ภาคีเครือข่ายมีการประชุมสัญจรเป็นประจำ โดยร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ทั้ง 8 จังหวัด ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนกันเป็นเจ้าภาพในแต่ละเดือน สถานที่ประชุมแต่ละ

ครั้งขึ้นอยู่กับความสะดวกของเจ้าภาพ ส่วนใหญ่ใช้ห้องประชุมของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด บางจังหวัดใช้ห้องประชุมของโรงพยาบาล องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น วัด ตลาด ภัตตาคารหรือร้านอาหาร

จำนวนผู้เข้าประชุมสัจจร มีจำนวนเฉลี่ย 30 คน ผู้เข้าประชุมประกอบด้วย คณะกรรมการภาคีเครือข่าย ซึ่งถือว่าเป็นผู้เข้าประชุมหลัก ส่วนผู้ร่วมประชุมอื่น ประกอบด้วย เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด เจ้าหน้าที่ศูนย์อนามัยที่ 5 และสมาชิกจากตลาดต่าง ๆ โดยสมาชิกจากตลาดในจังหวัดที่เป็นเจ้าภาพจะเข้าร่วมประชุมมากกว่าจังหวัดที่ไม่ได้เป็นเจ้าภาพ

4) บรรยาการการประชุม

การประชุมสัจจรแต่ละครั้งประธานภาคีเครือข่ายจะเป็นผู้เชิญประชุม โดยเชิญคณะกรรมการ และเจ้าหน้าที่หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง การทำหนังสือเชิญได้รับความอนุเคราะห์จากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม รวมถึงค่าจัดส่ง รูปแบบการประชุม มีระเบียบวาระการประชุมซึ่งประธานและกรรมการเป็นผู้กำหนด มีการบันทึกการประชุม และมีรายงานการประชุมจัดพิมพ์เป็นเอกสารแจกให้ผู้เข้าประชุมทุกคน การประชุมสัจจรแบ่งเป็น 2 ช่วง ช่วงแรกเป็นพิธีเปิดและกล่าวต้อนรับอย่างเป็นทางการจากจังหวัดเจ้าภาพ หลังจากนั้นเป็นการประชุมร่วมกันระหว่าง องค์กรภาคีเครือข่ายชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารและแผงลอย กลุ่ม 8 จังหวัดภาคกลางตะวันตก และ ภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดน้ำซ้อย กลุ่มภาคกลางตะวันตก เพื่อรับทราบนโยบายการดำเนินงานสุขภาพอาหาร รวมถึงการพัฒนาความเข้มแข็งภาคีเครือข่ายในภาพรวม และการสนับสนุนงบประมาณสำหรับการจัดประชุมจากสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ศูนย์อนามัยที่ 5 ภาคีเครือข่ายทั้ง 2 องค์กร รวมทั้งหน่วยงานหรือองค์กรต่าง ๆ ที่สนับสนุน หลังจากเสร็จสิ้นแล้วจึงแยกห้องประชุมเพื่อประชุมในรายละเอียดเฉพาะต่อไป

บรรยาการการประชุมภาคีเครือข่ายเป็นแบบกันเอง แต่ยังคงยึดระเบียบวิธีที่เป็นทางการ ผู้เข้าประชุมทุกคนมีสิทธิแสดงความคิดเห็น และมีการลงมติโดยใช้คะแนนเสียงข้างมาก เป็นที่น่าสังเกตว่าผู้เข้าประชุมส่วนใหญ่รับฟังมากกว่าพูดแสดงความคิดเห็น การประชุมแต่ละครั้งผู้พูดและแสดงความคิดเห็นมักจะเป็นคนเดิมเพียงไม่กี่คน อย่างไรก็ตามแม้สมาชิกจะไม่ได้พูดแสดงความคิดเห็นกันอยู่ทั่วถึง แต่หลายคนได้แสดงความรู้สึกในทำนองเดียวกันว่า “มีความสุขกับการได้มาร่วมประชุม”

5) รายได้และค่าใช้จ่ายในการดำเนินกิจกรรม ในช่วงเวลา 1 ปีที่ผ่านมา ภาคีเครือข่ายได้รับสนับสนุนการจัดประชุมสัจจรจากหลายฝ่าย ได้แก่ สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดที่เป็นเจ้าภาพจัดประชุม จัดทำโครงการประชุมเพื่อพัฒนาศักยภาพ สนับสนุนการดำเนินงานและงบประมาณ ศูนย์อนามัยที่ 5 สนับสนุนงบประมาณเป็นค่าอาหารว่างและเครื่องดื่ม องค์กรภาคีเครือข่ายชมรมผู้ประกอบการร้านอาหารและแผงลอย กลุ่ม 8 จังหวัดภาคกลางตะวันตก และภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดน้ำซ้อย กลุ่มภาคกลางตะวันตก ทั้งสองกลุ่มสนับสนุนเงินทุนสมทบสำหรับการจัดประชุมในแต่ละครั้งด้วย ในส่วนของสถานที่และวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการจัดประชุม ได้รับความอนุเคราะห์จาก สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหรือโรงพยาบาลหรือวัดหรือร้านอาหารหรือตลาดของสมาชิกในจังหวัดที่เป็นเจ้าภาพ ซึ่งภาคีเครือข่ายมีรายได้จากการจัดงานพบปะสังสรรค์วันรวมใจสายสัมพันธ์ การจำหน่ายบัตรการกุศล การจัดงานมหกรรมอาหารสะอาดปลอดภัย และที่ได้รับเงินสนับสนุนจากหน่วยงานต่าง ๆ ปัจจุบันภาคีเครือข่ายมีเงินทุนสำหรับดำเนินกิจกรรม รวมถึงสนับสนุนการจัดประชุม รวมทั้งสิ้น 181,034 บาท (ถึงสิ้นปี พ.ศ. 2561)

สำหรับรายจ่ายในส่วนที่เบิกจากยอดรายรับ ภาคีเครือข่าย (ภตต.) ได้สนับสนุนการจัดประชุมสัจจร 8 จังหวัด ตั้งแต่เดือน ตุลาคม 2560 ถึง ตุลาคม 2561 รวมเป็นเงิน 16,000 บาท

แนวโน้มความเข้มแข็งของภาคีเครือข่าย

1) การมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ภาคีเครือข่ายมีการจัดทำระเบียบภาคีเครือข่าย เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมมีความราบรื่นตรงตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งภาคีเครือข่าย แต่ยังไม่ได้มุ่งเน้นที่ผลประโยชน์ของสมาชิกโดยตรง ดังนั้น ประโยชน์ที่สมาชิกได้รับส่วนใหญ่จึงเป็นเรื่องของความผูกพันทางใจจากการได้มีโอกาสประชุมพบปะกัน ประมาณเดือนละครั้ง ซึ่งจะนำไปสู่ความกลมเกลียวและเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

2) การดำเนินกิจกรรมร่วมกัน

ภาคีเครือข่ายมีกิจกรรมร่วมกันในรอบ 1 ปี ที่ผ่านมา สรุปได้ดังนี้

1. การประชุมสังฆกร 8 ครั้ง โดยมีสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดทั้ง 8 จังหวัด ศูนย์อนามัยที่ 5 และภาคีเครือข่าย ร่วมกันเป็นเจ้าภาพ มีผู้เข้าประชุมแต่ละครั้ง ประมาณ 30 คน

2. ภาคีเครือข่ายร่วมจัดงาน เช่น มหกรรมอาหารอร่อยและของดีเมืองสุพรรณ ครั้งที่ 18 (ตรงกับวันที่ 12 – 18 กุมภาพันธ์ ของทุกปี) เทศกาลอาหารทะเลจังหวัดสมุทรสาคร ครั้งที่ 17 งานเที่ยวเมืองกาญจน์ อาหารอร่อย ครั้งที่ 6 งานเปิดถนนอาหารปลอดภัยบริเวณถนนคนเดินเทศบาลเมืองประจวบคีรีขันธ์ งานฉลองถนนคนเดินจังหวัดเพชรบุรี “เฟลิดเฟลิน พริบพรี” ครั้งที่ 2 เป็นต้น

3. ภาคีเครือข่ายร่วมงาน “อาหารปลอดภัย มั่นใจศรีเมือง” ณ ตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี (ศรีเมือง) โดยมี นายพรเทพ ศิริวนารังสรรค์ เป็นวิทยากรให้ความรู้ในงาน

4. ร่วมกับภาคีเครือข่ายอาหารปลอดภัยจังหวัดสุพรรณบุรี ทอดผ้าป่าขยะและทัศนศึกษาเกษตรอินทรีย์ ณ วัดพระบาทน้ำพุและศูนย์อวกาม นอกจากนี้ได้เข้าร่วมประชุมเกี่ยวกับสินค้าเกษตรอินทรีย์ด้วย

5. นายกสมาคมแพลงลอยจำหน่ายอาหารจังหวัดสุพรรณบุรี และประธานชมรมตลาดสดทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์สุพรรณบุรี(นายวิชา ลำเลิศ) เลขานุการภาคีเครือข่าย ประธานชมรมผู้ประกอบการค้าอาหารเทศบาลตำบลบางตะบูน และประธานชมรมถนนคนเดินเพชรบุรี(นางโสภา มาลัยเลิศ) ประธานชมรมผู้ประกอบการจำหน่ายอาหารจังหวัดสุพรรณบุรี(นายมนเทียร สุทธิภัทรพงศ์) ได้รับมอบใบประกาศเกียรติคุณจากกรมอนามัย เป็นบุคคลต้นแบบดีเด่น “การลด ละ เลิก การใช้ภาชนะโฟมบรรจุอาหารเพื่อสุขภาพที่ดีของคนไทย ประจำปี 2560” (ณ วันที่ 19 ธันวาคม 2560)

6. สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดและภาคีเครือข่าย ตรวจเยี่ยมตลาดสดเทศบาลตำบลโพธิ์พระยา จังหวัดสุพรรณบุรี เพื่อพัฒนาและยกระดับสู่ตลาดสดน่าซื้อระดับดีมาก ตรวจเยี่ยมตลาดเทศบาลโพธาราม จังหวัดราชบุรี เพื่อพัฒนาให้ผ่านเกณฑ์ตลาดสดน่าซื้อ

7. ภาคีเครือข่ายและเจ้าของตลาดสดไฟฟ้า อำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม ร่วมจัดงานมหกรรมอาหารอร่อย และของดี 4 ภาค ณ บริเวณลานตลาดปากทางวัดไทร จังหวัดนครปฐม

8. ภาคีเครือข่ายเข้าร่วมการประชุมใหญ่ประจำปี 2561 ณ โรงแรมภูผาผึ้งรีสอร์ท จังหวัดราชบุรี

9. การควบคุมและกักจัดหนูในตลาดสดตามหลักวิชาการ ประธานภาคีเครือข่ายซึ่งได้รับความรู้และทักษะจากการอบรมของกรมอนามัย ได้สนับสนุนการควบคุมและกักจัดหนูในตลาดสดเขตสุขภาพที่ 5 และเป็นวิทยากรให้กับผู้ที่สนใจหรือศึกษาดูงาน

10. การศึกษาดูงานระหว่างภาคีเครือข่าย อาทิ ชมรมตลาดสดน่าซื้อจังหวัดสุพรรณบุรี ศึกษาดูงานตลาดสดน่าซื้อในจังหวัดนครปฐม การศึกษาดูงานตลาดกลางผักและผลไม้จังหวัดราชบุรี(ศรีเมือง) ของชมรมตลาดสดน่าซื้อจังหวัดต่าง ๆ ฯลฯ

11. รณรงค์และส่งเสริมให้มีแผงจำหน่ายพืชผักสินค้าเกษตรอินทรีย์ (Organic) ในตลาดสดน่าซื้อ

12. ภาคีเครือข่ายสนับสนุนงาน วิ่งร่ำลึก 105 ปี สโมสรมะลิสา ให้บริการผลไม้แก่นักวิ่ง ฟรีตลอดงาน

สำหรับกิจกรรมที่จะดำเนินงานในปีต่อไป ที่ประชุมภาคีเครือข่ายได้มีมติให้มีการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน จำนวน 5 กิจกรรม ดังนี้

กิจกรรมแรก ส่งเสริมให้มีการจัดตั้งชมรมระดับจังหวัดครบ 8 จังหวัด ขณะนี้มีการจัดตั้งชมรมแล้ว 5 จังหวัด ซึ่งภาคีเครือข่ายโดยประธานและรองประธาน ได้อุทิศตนที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในการเป็นวิทยากรเพื่อสร้างแรงจูงใจให้กับสมาชิก ในการจัดตั้งชมรมระดับจังหวัดให้ครบทุกจังหวัด

กิจกรรมที่สอง ประสานงานและให้ความร่วมมือกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด ในการแต่งตั้งคณะกรรมการตรวจประเมินตลาด โดยมีสมาชิกชมรมตลาดสดนำซื้อระดับจังหวัดและสมาชิกชมรมผู้ขายของในตลาดร่วมเป็นกรรมการตรวจประเมินตลาด ปีละ 2 ครั้ง

กิจกรรมที่สาม ส่งเสริมให้ตลาดทั้ง 8 จังหวัด ที่มีกรรมการเป็นตัวแทน รวมทั้งตลาดที่มีความพร้อม เข้าร่วมกิจกรรมโครงการตลาดสดนำซื้อ รักษาสิ่งแวดล้อม โดยรณรงค์ลด ละ เลิกการใช้ภาชนะโฟมบรรจุอาหาร ส่งเสริมให้มีการใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติก ส่งเสริมการนำเศษผักผลไม้ไปผลิตน้ำหมักชีวภาพเพื่อนำกลับมาใช้ในตลาดและแจกจ่ายให้ชุมชน ส่งเสริมให้มีการจำหน่ายสินค้าเกษตรอินทรีย์ เกษตรธรรมชาติ ในตลาด และส่งเสริมการใช้หลอดไฟฟ้าแบบประหยัดพลังงานในตลาด

กิจกรรมที่สี่ นำคณะกรรมการภาคีเครือข่ายไปเยี่ยมเยียนตลาดและแกนนำผู้ขายของในตลาดที่ยังไม่ผ่านเกณฑ์ตลาดสดนำซื้อ เพื่อร่วมกันหาทางแก้ปัญหา อีกทั้งสนับสนุนให้ตลาดที่ยังไม่มีชมรมผู้ขายของในตลาดได้จัดตั้งชมรม และจะจัดประชุมร่วมกันระหว่างผู้ขายของในตลาดกับเจ้าของตลาด ในรูปแบบสานเสวนา เพื่อร่วมกันแก้ปัญหาและหาแนวทางที่เหมาะสมในการพัฒนาตลาดให้ผ่านเกณฑ์ตลาดสดนำซื้อ ต่อไป

กิจกรรมที่ห้า ส่งเสริมให้มีจุดตรวจสอบปนเปื้อนในตลาดทุกแห่งพร้อมทั้งให้มีอาสาสมัครหรือสมาชิกของชมรมผู้ขายของในตลาด ผลัดเปลี่ยนกันทำหน้าที่ตรวจสอบอาหารในตลาด โดยจะขอความร่วมมือจากศูนย์อนามัยที่ 5 และสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด จัดอบรมพ่อค้าแม่ค้าและสมาชิกชมรมให้มีความรู้ความสามารถในการตรวจสอบปนเปื้อนในอาหารไม่น้อยกว่า 4 ชนิด ตามที่กรมอนามัยกำหนด

บทสรุป

ภาคีเครือข่ายชมรมตลาดสดนำซื้อ กลุ่มภาคกลางตะวันตก เป็นกลุ่มพลังที่สำคัญในการขับเคลื่อนงานด้านการพัฒนาตลาดสดให้เป็นไปตามกฎหมายและมาตรฐาน ซึ่งการสนับสนุนจากภาคส่วนต่าง ๆ ได้แก่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หน่วยงานสาธารณสุขในจังหวัด ศูนย์อนามัยและกรมอนามัย จะเป็นพี่เลี้ยงให้คำแนะนำด้านวิชาการ มาตรฐานและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งสนับสนุนด้านการจัดประชุมพัฒนาศักยภาพภาคีเครือข่ายให้มีความรู้และการปฏิบัติที่ถูกต้อง การจัดประชุมสัญจรแลกเปลี่ยนเรียนรู้การพัฒนาตลาดและรับทราบนโยบายการดำเนินงานในระดับจังหวัดและระดับเขตร่วมกัน นอกจากนี้ภาคีเครือข่ายก็สามารถพึ่งตนเองจากการหารายได้เพื่อใช้ในการดำเนินกิจกรรม โดยมีการสนับสนุนจากภาคเอกชนร่วมด้วย การส่งเสริมให้ชมรมผู้ประกอบการตลาดและชมรมผู้ขายของในตลาดแต่ละจังหวัดมีการประชุมพบปะรวมกลุ่มกันเป็นภาคีเครือข่ายในระดับเขต จะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมและความเข้มแข็งในการดำเนินงานพัฒนาตลาดได้ และที่สำคัญคือ นโยบายของภาครัฐในการขับเคลื่อนการพัฒนาตลาดสดให้ได้มาตรฐานต้องมีความชัดเจนและต่อเนื่อง จึงจะทำให้เกิดการดำเนินงานอย่างมีประสิทธิภาพ มีการพัฒนาการจัดการตลาดอย่างถูกสุขลักษณะ ถูกต้องตามกฎหมาย และรักษาสภาพให้เกิดความยั่งยืนได้

เอกสารอ้างอิง

สำนักสุขาภิบาลอาหารและน้ำ.ฐานข้อมูลการสุขาภิบาลอาหาร : ผลการดำเนินงานตลาดสดนำซื้อ

ประจำปี 2561 [อินเทอร์เน็ต].นนทบุรี: กรมอนามัย [เข้าถึงเมื่อ 31 พฤษภาคม 2562]

เข้าถึงได้จาก : http://foodsafety.anamai.moph.go.th/main.php?filename=food_index18#h7